

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.34>

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕХАНІЗМІ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Жукевич І.В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри права та публічного управління,

Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»,

ORCID: 0000-0001-7332-1014

Жукевич І.В. Застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України.

Статтю присвячено питанню застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Розвиток сучасного суспільства характеризується активним використанням новітніх технологій у всіх сферах життєдіяльності. Не залишається осторонь від загальносвітових тенденцій і система правосуддя. Широке використання технологій ШІ призвело до дискусій щодо впровадження та використання в судових процедурах в Україні. Особливої актуальної набуває питання інтеграції у судову систему України штучного інтелекту в умовах воєнного стану. Зокрема, у сферу судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Штучний інтелект – хороший інструмент для допомоги суддям. Він може легко знаходити та обробляти інформацію швидше, ніж людський інтелект. Штучний інтелект не може замінити суддів в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Адже з точки зору алгоритмів законодавство та правозастосування можуть бути неідеальними. Однак у разі його правильного застосування він може неабияк оптимізувати роботу судді та суду шляхом залучення. За умови дотримання європейських стандартів, застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України буде значним кроком уперед на шляху до удосконалення інституту судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Штучний інтелект повинен контролюватися користувачем, оскільки з точки зору справедливості згенеровані рішення можуть бути порушувати фундаментальні права людини. Суддя, який розглядає справу щодо оскарження дій чи бездіяльності державних чи приватних виконавців у частині забезпечення виконання судових рішень, винесених судами у

цивільних справах, завжди повинен мати можливість переглядати рішення винесені штучним інтелектом та дані які для цього використовувалися.

Ключові слова: штучний інтелект, судовий контроль, виконання судових рішень, виконавче провадження, цивільне судочинство.

Zhukevych I.V. The use of artificial intelligence in the mechanism of judicial control over the execution of decisions in the civil justice system of Ukraine.

The article is devoted to the issue of the use of artificial intelligence in the mechanism of judicial control over the execution of decisions in the civil judiciary of Ukraine. The development of modern society is characterized by the active use of the latest technologies in all spheres of life. The justice system does not remain aloof from global trends. The widespread use of AI technologies has led to discussions about implementation and use in court procedures in Ukraine. The issue of integration of artificial intelligence into the judicial system of Ukraine in the conditions of martial law is becoming especially urgent. In particular, in the field of judicial control over the execution of decisions in the civil justice system of Ukraine. Artificial intelligence is a good tool to help judges. It can easily find and process information faster than human intelligence. Artificial intelligence cannot replace judges in the mechanism of judicial control over the execution of decisions in the civil justice system of Ukraine. After all, from the point of view of algorithms, legislation and law enforcement can be imperfect. However, if properly applied, it can significantly optimize the work of the judge and the court through involvement. Subject to compliance with European standards, the use of artificial intelligence in the mechanism of judicial control over the execution of decisions in the civil judiciary of Ukraine will be a significant step forward on the way to improving the institution of judicial control over the implementation of decisions in the civil justice of Ukraine. Artificial intelligence must be

controlled by the user, because from the point of view of fairness, the generated decisions may violate fundamental human rights. A judge who hears a case regarding the appeal of the actions or inactions of public or private executors in terms of enforcement of widow's judgments issued by courts in civil cases should always be able to review the decisions made by artificial intelligence and the data used for this purpose.

Key words: artificial intelligence, judicial control, enforcement of court decisions, executive proceedings, civil proceedings.

Постановка проблеми. Сьогодні штучний інтелект (далі – ШІ) став глобальним трендом. Розвиток сучасного суспільства характеризується активним використанням новітніх технологій у всіх сферах життєдіяльності. Не залишається осторонь від загальносвітових тенденцій і система правосуддя. Широке використання технологій ШІ призвело до дискусій щодо впровадження та використання в судових процедурах в Україні. Особливої актуальної набуває питання інтеграції у судову систему України штучного інтелекту в умовах воєнного стану. Зокрема, у сферу судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про те, що застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України дотепер не було предметом спеціальних наукових досліджень. Наявні доробки науковців здебільшого розглядають застосування штучного інтелекту у правосудді в загальному. Серед таких, зокрема: О. Балінська, О. Барабаш, Д. Белов, М. Белова та ін.

Мета статті – розглянути питання застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України.

Виклад основного матеріалу. Право розгляду справ незалежним і безстороннім судом закріплене у статті 6 Європейській конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція) [1]. У свою чергу, національне право деталізує вказану норму Конвенції у статті 127 Конституції України [2], де закріплено, що правосуддя здійснюють судді та судову владу покладено саме на них. Разом з тим, системний аналіз положень зазначених нормативно-правових актів дає підстави для висновку, що ні Конвенція, ні Конституція України прямої заборони використання у судочинстві, зокрема, й цивільному, не містить.

Водночас внаслідок розвитку та впровадження технологій штучного інтелекту у судові системи провідних країн світу виникла необхідність у виробленні єдиних принципів і правил їх вико-

ристання. Так, у грудні 2018 року Європейська комісія з питань ефективності правосуддя прийняла Етичну хартію про використання штучного інтелекту в судових системах та їх середовищі (далі – Хартія), що стало першим кроком Європейської комісії з питань ефективності правосуддя до сприяння відповідальному використанню штучного інтелекту в Європейській судовій системі відповідно до цінностей Ради Європи. Хартія визначає 5 фундаментальних принципів: 1) повага до основних прав передбачає, що впровадження ШІ не повинне порушувати гарантії права на доступ до справедливого суду; 2) недискримінація, який полягає в тому, що ШІ в судочинстві не може спиратися на такі дані як стать, національність та ін.; 3) якість та захищеність передбачає, що ШІ має використовувати лише перевірені джерела інформації; 4) прозорість, неупередженість та справедливість, які передбачають, що всі учасники правовідносин із використанням ШІ мають чітко розуміти алгоритм його роботи; 5) принцип «під контролем користувача», який передбачає, що суддя завжди повинен мати можливість переглядати рішення винесені ШІ та дані які для цього використовувалися [3]. Вказані принципи мають бути обов'язково враховані й у ході застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Адже спеціальне законодавство, як і стандарти, у цій сфері наразі відсутні.

При цьому, як слушно зауважується у наукових колах, найважливіше місце у застосуванні ШІ в судових процедурах займає принцип «користувацького контролю» (під контролем користувача) [4, с. 29]. Парадокс полягає в тому, що з точки зору математичних алгоритмів законодавство та правозастосування можуть бути неідеальними. Тому чинні закони незалежно від країни не відповідають ідеальному шляху розвитку технології ШІ [5]. Саме тому ШІ повинен контролюватися користувачем, оскільки з точки зору справедливості рішення, які генерує ШІ, можуть бути абсурдними або порушувати фундаментальні права людини (як зазначено, зокрема, в аналізі принципу недискримінації) [4, с. 29].

Разом з тим, за умови дотримання європейських стандартів, застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України буде значним кроком уперед на шляху до удосконалення інституту судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Адже, по-перше, ШІ може допомогти судам обробляти та аналізувати великі обсяги даних [6] такі як медичні записи, фінансові транзакції або телефонні розмови; по-друге,

системи ШІ можуть використовувати алгоритми машинного навчання для аналізу тексту та виявлення закономірностей у судових рішеннях, що дозволяє забезпечити швидкий доступ до релевантної інформації, а також проводити аналіз судової практики для прийняття обґрунтованих рішень; по-третє, ШІ може допомогти візуалізувати складні дані та докази, що дозволяє суддям краще розуміти та аналізувати інформацію. Наприклад, за допомогою алгоритмів машинного навчання, можна створювати графіки, діаграми та графи, що відображають зв'язки між різними доказами або структуру подій. Більше того, ШІ може використовуватися для автоматичного розпізнавання образів, наприклад, відеозаписів або фотографій. Це може бути корисним у випадках, коли докази включають велику кількість відеоматеріалів, які потребують аналізу та ідентифікації об'єктів або осіб. Також, ШІ може бути використаний для моніторингу соціальних медіа з метою збору доказів або виявлення показників порушень. Алгоритми аналізу тексту можуть аналізувати повідомлення, коментарі та інші публікації з метою виявлення свідчень, інформації про дійсності подій або інших фактів, що мають юридичне значення [7, с. 317-318]; по-четверте, ШІ може бути корисним для вирішення головної проблеми судових секторів 21-го століття – перевантаження судів, для вирішення якої уряди впроваджують альтернативні методи вирішення спорів, але проблеми все ще залишаються. Штучний інтелект – хороший інструмент для допомоги суддям. Він може легко знаходити та обробляти інформацію швидше, ніж людський інтелект. Це також може бути корисним як прогноз для сторін, які мають намір судитися, але не мають твердих позицій [8].

Разом з тим, судові процеси вимагають як логічного мислення, так і морального судження і рішення. Судам часто доводиться розглядати складні етичні та правові питання, які потребують людського досвіду та знань. І тут в ШІ, який не має людського життєвого досвіду, можуть виникнути проблеми з прийняттям рішень. До того ж, системи на основі ШІ не безпомилкові. Вони виникають через недосконалість алгоритмів та даних, на яких заснована система. Крім того, ШІ зазвичай спирається на історичні дані, а це означає, що він може виявляти лише ті фактори, які були враховані раніше. Зрештою, рішення, прийняті ШІ, можуть обмежуватися висновками, до яких можна дійти на основі наявних даних, а не враховувати потенційні фактори, на які раніше не зважали. Зрештою, заміна судів ШІ мало ймовірна через безліч складних факторів, які необхідно враховувати в ході судового процесу [6].

Слід відзначити, що у багатьох країнах потенційно застосовні системи в електронному судочинстві включають системи штучного інте-

лекту, які допомагають судді в ухваленні остаточних рішень («супутник судді»), і системи штучного інтелекту, які замінюють суддю в ухваленні остаточних рішень («цифровий суддя»). Ці системи в Україні ще не створені, тому переваги та можливі ризики, пов'язані з їх використанням, доцільно визначати на основі аналізу зарубіжного досвіду використання систем штучного інтелекту в юстиції та рівня розвитку сучасних технологій, що впливають на досягнення головної мети правосуддя – ефективного захисту прав, свобод і законних інтересів громадян, організацій і держави [9, с. 63].

Висновки. Безперечно штучний інтелект не може замінити суддів в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України. Однак у разі його правильного застосування він може неабияк оптимізувати роботу судді та суду шляхом залучення. Адже застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України сприятиме пришвидшення судового розгляду таких справи, полегшення їх ведення справ, мінімізації помилок та, як наслідок, підвищенню рівня судової практики. Це, у свою чергу, сприятиме кращому захисту прав і свобод людини. В умовах війни для України, що призводить до зменшення кількості функціонуючих судів, важливо впроваджувати найкращі світові практики електронного правосуддя та технологій штучного інтелекту, які здатні зменшити навантаження на судову систему.

Насамкінець, слід зазначити, що питання застосування штучного інтелекту в механізмі судового контролю за виконанням рішень у цивільному судочинстві України потребує подальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Європейська конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
2. Конституція України : закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
3. CEPEJ European Ethical Charter on the use of artificial intelligence (AI) in judicial systems and their environment. URL: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment>.
4. Chernykh O. Problems of legal regulation of the use of artificial intelligence technologies in court procedures within the framework of the ukraine-eu action plan. Artificial Intelligence. 2023. № 28(2). P. 27–31.

5. Moor J.H. The Status and Future of the Turing Test. *Minds and Machines*. 2001. № 11. P. 77–93.
6. Андрощук Г. Штучний інтелект у системі правосуддя: інтерв'ю з ChatGTP. Юридична газета. 16 червня 2023. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/shtuchniy-intelekt-u-sistemi-pravosuddya-intervyu-z-chatgtp.html>.
7. Белов Д.М., Белова М.В. Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях, потенціал та ризики. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. С. 315–320.
8. Kharitonashvili N. Expediency and scope of using AI in civil justice. *European Journal of Economics. Law and Politics*. 2023. № 1. P. 1–7.
9. Balynska O., Barabash O., Zabzaliuk D., Shehvtsov R., Stetsyuk N. Introduction of Artificial Intelligence in the Justice System: International experience. *Law, State and Telecommunications Review*. 2023. № 15(1). P. 58–69.